

Vår referens

Miljöenheten

Anders Larsson

040/044- 25 22 83

Enligt Sändlista

Fastställelse av skötselplan för Nackarps naturreservat i Svalövs kommun

(2 bilagor)

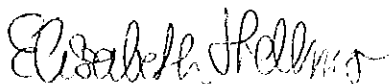
Länsstyrelsen har utarbetat förslag till skötselplan för Nackarps naturreservat i Svalövs kommun. Förslaget har remissbehandlats i samband med förslaget till naturreservat för det angivna objektet. Naturreservatet bildades den 20 december 2004.

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken mm fastställer Länsstyrelsen skötselplanen 2004-12-20 för Nackarps naturreservat (bilaga 1) att gälla tills vidare.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljödepartementet, se bilaga 2.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit naturvårdsdirektör Elisabeth Hellmo, beslutande och Anders Larsson, föredragande.

Elisabeth Hellmo

Anders Larsson

Bilagor

1. Skötselplan för Nackarps naturreservat, 2004-12-20
2. Hur man överklagar

Sändlista, se baksidan

Vår referens

Miljöenheten

Naturrekursfunktionen

Anders Larsson

040/044-25 22 83

SKÖTSELPLAN FÖR NACKARPS NATURRESERVAT

1 SYFTE MED SÄKERSTÄLLANDE OCH SKÖTSEL AV RESERVATET

Ändamålet med reservatet skall främst vara

att ur vetenskaplig och social synpunkt bevara och hävda ett geologiskt intressant landskap nedanför Söderåsen med bokskogsklädda kullar och en värdefull kulturmiljö innefattande öppna betesmarker, ekhagar och åkrar.

Syftet skall nås genom att

- bedriva lövskogskötsel, huvudsakligen med bok, inriktad på förlängd omloppstid samt förnygring baserad på självförnygring,
- partier i skogen hålls så öppna att områdets terrängformer synliggöres,
- slutningarna mot sedimentdalen i öster skall vara bevuxna med olikåldriga lövträd och buskar,
- de öppna eller glest trädbevuxna gräsmarkerna hålls i hävd genom betning eller slåtter,
- åkerbruk bedrivs inom åkerområden. Alternativt gräsbesås åkern och används som betes- eller slåttermark,
- banvallen i östra delen underhålls som stig för promenader, cykling och ridning.

2 BESKRIVNING AV SKYDDSOBJEKTET

2.1 Administrativa data

Namn	Nackarps naturreservat
Beslutsdatum	2004-12-20
Kommun	Svalöv
Socken	Röstånga
Naturgeografisk region	Nr 7. Skånes sediment- och horstområden
Lägesbeskrivning	Strax norr om Röstånga samhälle
Gränser	Området är markerat med kraftig svart heldragen linje samt skraffering på bifogad karta (bilaga 1). Vägområde för riksväg 13 norrut från Röstånga ingår ej i reservatet.
Kartblad	Topografisk karta: 3C Helsingborg SO Ekonomisk karta: 3C 2i Röstånga
Koordinater	x: 13 42 700 y: 62 11 700
Fastigheter	Nackarp 2:1, Nackarp 1:15 (del av) och Nackarp s:1
Markägare	<i>Nackarp 2:1</i> – Marco och Anita Smedberg <i>Nackarp 1:15</i> – Svalövs kommun
Servitut, samfälligheter	Väg, stig, starkströmsledning, vattenledning samt dikningsföretag
Areal	Ca 43 ha
Förvaltare	Länsstyrelsen i Skåne län
Planförfattare	Lars Pålsson

2.2 Naturförhållanden och markhistoria

2.2.1 Geologi

Nackarps naturreservat är beläget nedanför nordostslutningen av Söderåsens urbergshorst. I väster gränsar området mot Nackarpsdalens mäktiga sprickraviner med Odensjön. Söderåsens ravindalar antas under den senaste istiden ha varit fyllda med packad snö och den direkta inverkan av ismassorna har varit begränsad. Speciella landformer bildade genom vittring under extremit lång tid, kanske före istiden, har lämnats kvar. Detta gäller också området utanför Nackarpsdalen. Det märkliga kulliga landskapet i norra delen av Nackarpsdalens naturreservat består därför av "sockertoppsformade bergguiner" (Hadding 1922) av vittrad gnejs. Insprängt bland dessa finns stråk med diabasgångar och några basaltformationer.

I östra delen av reservatet finns en bred dalgång med fluviala sediment på botten och markerade sluttningar på ömse sidor. Den västra sluttningen är en förkastningslinje. Längs västra kanten, delvis på botten och delvis i sluttningen finns en gammal banvall som används som promenadstig.

2.2.2 Markhistoria

Landskapet på Söderåsen och dess sluttningar togs tidigt i anspråk av människor som troligen redan under forntid etablerade små odlingar. Man samlade ihop sten till rösen s k "hackerör" och bedrev enkla hackodlingar mellan dessa. Hackerör är vanliga i skogarna hela vägen från Röstånga till Skäralid.

Efterhand flyttade odlingen ned på sedimentmarkerna nedanför åsen. De tidigare odlingsmarkerna gick därmed över i betesmarker. Skogen avlägsnades dock inte helt utan beteslandskapet innehöll ett stort antal spridda träd som finns på kartor ända fram till början av 1800-talet. Då avverkades emellertid merparten av dessa och höjdplatån med de övre sluttningarna omvandlades till öppen fäladsmark. Mycket tyder emellertid på att träd har funnits kvar inom Nackarpsreservatets norra kulliga del in på 1900-talet. Dessa marker har sedan slutits till bokskog, medan övriga marker utvecklades till den nuvarande markanvändningen med ekhagar, öppna betesmarker och åker. En markhistorisk utredning av reservatsområdet återfinns i bilaga 4.

2.2.3 Vegetation

Den nuvarande bokskogen uppe på ravinkanter och kullar är huvudsakligen av örtfattig ris-kruståteltyp med vitsippor på våren och sedan mycket gles vegetation på sommaren. I vegetationsfläckarna kan man hitta växter som kruståtel, vårfryle, ekorrbär, harsyra och skogsstjärna. Emellertid täcks stora ytor på kullarnas sidor av örtrikare skog där gulplister, tandrot och skogsviol uppträder. Längst ned på litet djupare och fuktigare jord uppträder skogsbingel, gulsippa, lundviol, lungört och kransrams. Genom sin stora variation blir bokskogen i sin helhet förhållandevis artrik. Skogstyperna är internationellt värdefulla och har tagits upp i listan över europeiska habitattyper (9110 och 9130).

Ekhagen innehåller ett varierande antal naturliga betesmarksarter som vitsippa, gökärt, majsmörblomma, revsmörblomma, ängssyra och svalört men är i sin norra del tämligen näringspåverkad med maskrosor, hundkex och skräppor. Söderut blir marken fattigare med fläckar av kruståtel, vårfryle och stenmåra tillsammans med skuggväxter som ekorrbär, skogsstjärna och harsyra. På sina ställen finns nedbetade "kuddar" av avenbok och på ganska stor ytor finns snår med björnbär.

De helt öppna betesmarkernas vegetation liknar åkrarnas vallar med kulturgräs och kväveindikerande växter som maskros och fläckar med nässlor och få naturliga betesmarksarter.

Den breda dalen i östra delen av reservatet med åkrar och betesmarken på den flacka botten inramas av sluttningar med en varierad lövträdsvegetation bestående av ek, björk, bok, lönn, avenbok, körsbär m m samt i fuktigare stråk och längs diken al och ask. Ut mot åker och betesmark är brynen välutvecklade.

2.2.4 Friluftslivsaspekter

Den kulliga sluttningen med omväxlande högvuxen bokskog, ekhagar och öppna marker utgör ett tilltalande och vackert inslag i landskapet norr om Röstånga och utgör en tillgång för fritt strövande. Området ansluter till Söderåsens nationalpark och passeras av vägen mellan parkens angoringspunkter i Röstånga och i Skäralid. Utöver vägen med rastplatser och stigförbindelser in i nationalparken krävs inga särskilda anordningar för allmänheten. Den gamla järnvägsbanken i östra delen används emellertid som promenadstig.

2.3 Prioriterade natur- och kulturvärden

- Kullar och sockertoppsformade rester av vittrat berg med mycket hög ålder.
- Dalgång med uppodlade fluviala sediment på botten och med markerade lövskogsklädda sluttningar.
- Välutvecklad bokskog av ris-kruståteltyp och ett flertal örtrika typer på sluttningar och i sänkor.
- Öppet eller glest trädbevuxet beteslandskap med långvarig hävd.

2.4 Referenser

- Hadding A. 1922. Tektoniska och petrografiska undersökningar inom Fennoskandias södra randzon. 1. Lunds univ. Årskr. N.F. avd.2 18:4, Lund.
- Persson Å. 1966. Söderåsens naturförhållanden. - Skånes Natur 53:3.
- Persson Å. 1971. Nackarpsdalens naturreservat. - Skånes Natur 58:1.
- Persson Å. 1971 Vegetations- och landskapshistoria på Söderåsen. - Skånes Natur 58.
- Ringberg B. 1984. Beskrivning till jordartskartan Helsingborg SO. - SGU, Serie Ae Nr 51.
- Sjöbeck M. 1960. De rödade skogarna på Söderåsen och det vandrande åkerbruket.- Helsingborgs Dagblad, 10 april 1960.
- Sjöberg S-L 2003. Nackarp och Ugglaröd. Markhistorisk utredning. Länsstyrelsen. – Stencil.
- Wikman, H., Bergström, J. och Sivhed, U. 1993. Beskrivning till berggrundskartan Helsingborg SO. – SGU Serie Af 180. Uppsala.
- Lantmäteriet. Röstånga socken, akt 43: Ugglaröd och Nackarp, utmarksdelning 1853.
- Lantmäteriet. Röstånga socken, akt 78: Ugglaröd, Nackarp och Härsnäs no 2, laga skifte och ägoutredning 1912.

3 ÖVERSIKT AV MARKSLAG / MARKDISPOSITION (DELOMRÅDEN)

Nackarps naturreservat består av ett kuperat område med omväxlande bokskog, betesmarker och åker utefter landsvägen norrut från Röstånga. Området indelas i följande markslag (skötselområden) (karta, bilaga 2)

1. Bokskog	ca 16 ha
2. Lövträdsvegetation på sluttningar längs sedimentdalgång	ca 1,5 ha
3. Glest trädbevuxen naturbetesmark (ekhage)	ca 3,5 ha
4. Öppen natur- och kulturbetesmark	ca 6 ha
5. Åker	ca 14 ha

4 MÅL OCH FÖRESKRIFTER FÖR SKÖTSEL AV MARKSLAG (DELOMRÅDEN)

4.1 Bokskog

Bevarandemål och gynnsam bevarandestatus

- Olikåldrig vårdad bokskog med överhållning och utan hyggen.
- Genomsikt skall finnas inom vissa delar av skogen så att terrängformerna synliggöres.
- Odlingsrösen bevaras.
- Föryngringen skall i första hand baseras på självföryngring.

Skötsel mål och skötselåtgärder

- Försiktiga gallringar vid behov, varvid ca 20% av kubikmassan kan avverkas vid varje tillfälle.
- På olika ställen skapas gläntor, ½ - 1 ha, för självföryngring så att en ojämn åldersfördelning uppstår i skogen. Föryngringsytor längs riksväg 13 skall vara små, eventuellt som "brunnar" efter avverkade större träd. Föryngringarna sköts genom röjningar och gallringar vid behov.
- Vid skötseln beaktas att några av kullarna hålls synliga från landsvägen.
- Hänsyn tas till förekommande rösen så att dessa inte skadas vid skötselåtgärder.
- Några större vidkroniga träd gynnas genom frihuggningar och sparas till maximal ålder.
- Avverkat material skall samlas ihop och flisas eller brännas på lämpliga platser.

4.2 Lövträdsvegetation på sluttningar längs sedimentdalgång

Bevarandemål och gynnsam bevarandestatus

- Vårdad olikåldrig träd- och buskvegetation.
- Föryngringen skall i första hand baseras på självföryngring.
- Vålutvecklade och täta bryn mot de öppna markerna.

Skötsel mål och skötselåtgärder

- Träd- och buskvegetation överhålls i princip men röjes och gallras om den blir alltför tät.

- Döda träd och buskar avverkas.
- Unga plantor av träd och buskar sparas i sådan utsträckning att äldre individer ersättes.
- Brynen hålls täta genom att döda och alltför höga buskar successivt ersätts.
- Stigen längs banvallen hålls öppen (se nedan under 5).

4.3 Glest trädbevuxen naturbetesmark (ekhage)

Bevarandemål och gynnsam bevarandestatus

- Betad, om möjligt ogödslad gräsmark. Vegetationens höjd skall vid slutet av betesperioden i princip inte överstiga $\frac{1}{2}$ - 1 dm.
- Området hägnas ihop med 4.4 och kan indelas i lämpliga fällor. Stängsel inom reservatet bör uppföras av trämaterial, vid behov i kombination med slät tråd. Genomgångar anordnas i anslutning till befintliga stigar.
- Glest bestånd av ek samt bok och björk (täckning högst 30%) med stort inslag av greniga och vidkroniga träd, som bevaras till hög ålder. Ek gynnas på bekostnad av andra trädslag.
- Spridda buskar kan förekomma i anslutning till eller mellan träden.

Skötselmål och skötselåtgärder

- Gräsmarken skall hävdas genom betning med nöt, hästar eller får på ett sådant sätt att markvegetationen hålls låg (höst: $< \frac{1}{2}$ dm på torra marker och < 1 dm på fuktiga, ev. något högre i tuvor).
- Betesperioden skall i princip omfatta tiden maj - oktober. Betet bör pågå så länge som möjligt på hösten.
- Hägnader och genomgångar underhålls.
- Alla former av gödsling undviks, innefattande utläggande av stödfoder.
- Om djuren inte förmår hålla vegetationen låg kan hjälpslätter sättas in. Alternativt till bete kan hela området slås.

- Alla uppslag av björnbär, buskar och träd röjs om de inte kan hållas nere genom betningen, men enstaka lägre buskar och träd kan sparas som ersättare enligt bevarandemålet.
- Trädskiktet hålls vid en täckning på ca 30% genom gallringar.
- Vid gallringar gynnas och bevaras greniga och vidkroniga träd. Väl utvecklade äldre träd frihugges vid behov så att de står fritt i förhållande till omgivande träd.
- Avverkat material skall samlas ihop och flisas eller brännas på lämpliga platser.

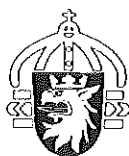
4.4 Öppen natur- och kulturbetesmark

Bevarandemål och gynnsam bevarandestatus

- Betad, öppen och om möjligt ogödslad gräsmark. Vegetationens höjd skall vid slutet av betesperioden i princip inte överstiga $\frac{1}{2}$ - 1 dm.
- Området hägnas ihop med 4.3 och kan indelas i lämpliga fällor. Stängsel inom reservatet skall uppföras av trämaterial, vid behov i kombination med slät tråd. Genomgångar anordnas i anslutning till befintliga stigar.

Skötselmål och skötselåtgärder

- Gräsmarken skall hävdas genom betning med nöt, hästar eller får på ett sådant sätt att markvegetationen hålls låg (höst: $< \frac{1}{2}$ dm på torra marker och < 1 dm på fuktiga, ev. något högre i tuvor).
- Betesperioden skall i princip omfatta tiden maj - oktober. Betet bör pågå så länge som möjligt på hösten.
- Hägnader och genomgångar underhålls.
- Alla former av gödsling undviks, innefattande utläggande av stödfoder.
- Om djuren inte förmår hålla vegetationen låg kan hjälpslätter sättas in. Alternativt till bete kan hela området slås.
- Alla uppslag av björnbär, buskar och träd röjs om de inte kan hållas nere av betningen.

Alternativ markdisposition

Vågrät skraffering

Betesmarken mellan infartsvägarna till Nackarpsdalen och Nackarps gård kan alternativt helt eller delvis planteras med ek och/eller bok. Planterad yta kommer då efterhand att ingå i 4.1.

Lodrät skraffering

Den öppna betesmarksfällan mitt för gården öster om vägen kan utnyttjas för ridsportaktiviteter ihop med att huvudmålsättningen för området upprätthålls.

4.5 Åker

Bevarandemål

- Öppen åker alternativt gräsbevuxen slåtter eller betesmark.

Skötselmål och skötselåtgärder.

- Åkerbruk.
- Om marken sås in med gräs skall den hävdas genom slåtter eller bete i princip enligt 4.3.

4.6 Övrigt

Diken

Dikena som löper genom den östra isälvsdalen rensas vid behov (regleras genom "Lilla Bäljane å med Hästbäcks dikningsföretag 1944) och massorna breds om möjlig ut på åkermarken eller läggs på befintliga vallar. Om vegetation på vallarna blir högvuxen skall denna röjas eller slås. Befintliga vallar bör på sikt om möjligt jämnas ut på omgivande åkermark i den mån tillgängliga resurser medger detta.

Björnbär

I betesmarkerna särskilt i ekhagen uppträder bestånd av björnbär med starka tendenser att spridas. Uppslag bevakas och om sådana uppträder skall de snarast röjas. Erfarenheterna talar för att dessa röjningar måste upprepas mer än en gång per år kanske i ett par år innan de försvinner. Försök bör göras att kombinera dessa röjningar

med betesgången och att eventuellt periodvis öka intensiteten. Såväl djurslag som tillfälliga fållor kan provas.

Alléer

Vid infartsvägarna till såväl Nackarps gård som "Solbacken" finns alléer bestående av kastanj och rönn. Luckor i allén till Solbacken bör ersättas.

Efter godkännande av och i samråd med vägmyndigheten kan eventuella nya alléträd av ek planteras utefter riksväg 13 från Röstånga samhälle fram till skogsområdet i norra delen av reservatet. Eventuell allé får dock inte inverka på trafiksäkerheten eller utgöra hinder för ett normalt underhåll av riksväg 13.

Ledningsunderhåll

Genom den sydöstra delen av reservatet löper en 12kV-luftledning i en 8 m bred ledningsgata. Denna underhållsröjes av ledningsägaren med 6 års intervall, vilket innebär att undervegetation och grenar på träd som kommer för nära ledningen kapas. Övriga ledningar inom reservatet utgörs av jordkablar. Innan röjningsåtgärder genomförs bör samråd ske med naturvårdsförvaltaren.

5 ANORDNINGAR FÖR REKREATION, FRILUFTSLIV OCH TURISM

Allmänt

Med sin varierande och tilltalande natur utgör området ett blickfång längs vägen mellan Röstånga och Skäralid samtidigt som det är tillgängligt för strövande och vistelse enligt allemansrätten.

Tillgänglighet

Naturreservatet ligger i anslutning till landsvägen norrut från Röstånga (riksväg 13) och kan nås från parkeringen i anslutning till samhället och nationalparken samt från vägverkets rastplats utefter vägen i norra delen av reservatet.

Information

Reservatets gränser skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och naturvårdsverkets anvisningar. Informationsskyltar skall uppsättas enligt karta, bilaga 2. SGU önskar att informationstavlorna förses med en bra geologisk karta med

förklaringar till områdets geologi och topografi. SGU har möjlighet att ställa kartunderlag till förfogande för sådan information.

Anläggningar

Något behov av särskilda anläggningar, som stigar, toaletter eller sopkärl finns inte. Området fungerar i dessa hänseenden ihop med anläggningar för Söderåsens nationalpark

Banvallen

Den befintliga banvallen i östra delen av naturreservatet används som stig för promenader, cykling och ridning. På slänterna finns delvis buskage av björk, vide, bok och ek.

Åtgärder:

Stigen skall hållas öppen och vid behov utförs röjningar i buskagen på slänten. Vägbanan grusas vid behov. Ett par bänkar kan placeras i kanten av stigen.

6 TILLSYN, DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING

6.1 Årlig dokumentation av skötselåtgärder

Brukare inom reservatet rapporterar utförda naturvårdsåtgärder till Länsstyrelsen. Detta gäller i första hand avverkningar, röjningar samt betning (antal djur, djurslag och betesperioder).

Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen kontrollerar allmän status minst vart femte år.

Uppföljning av skötselkostnader (allmänna medel)

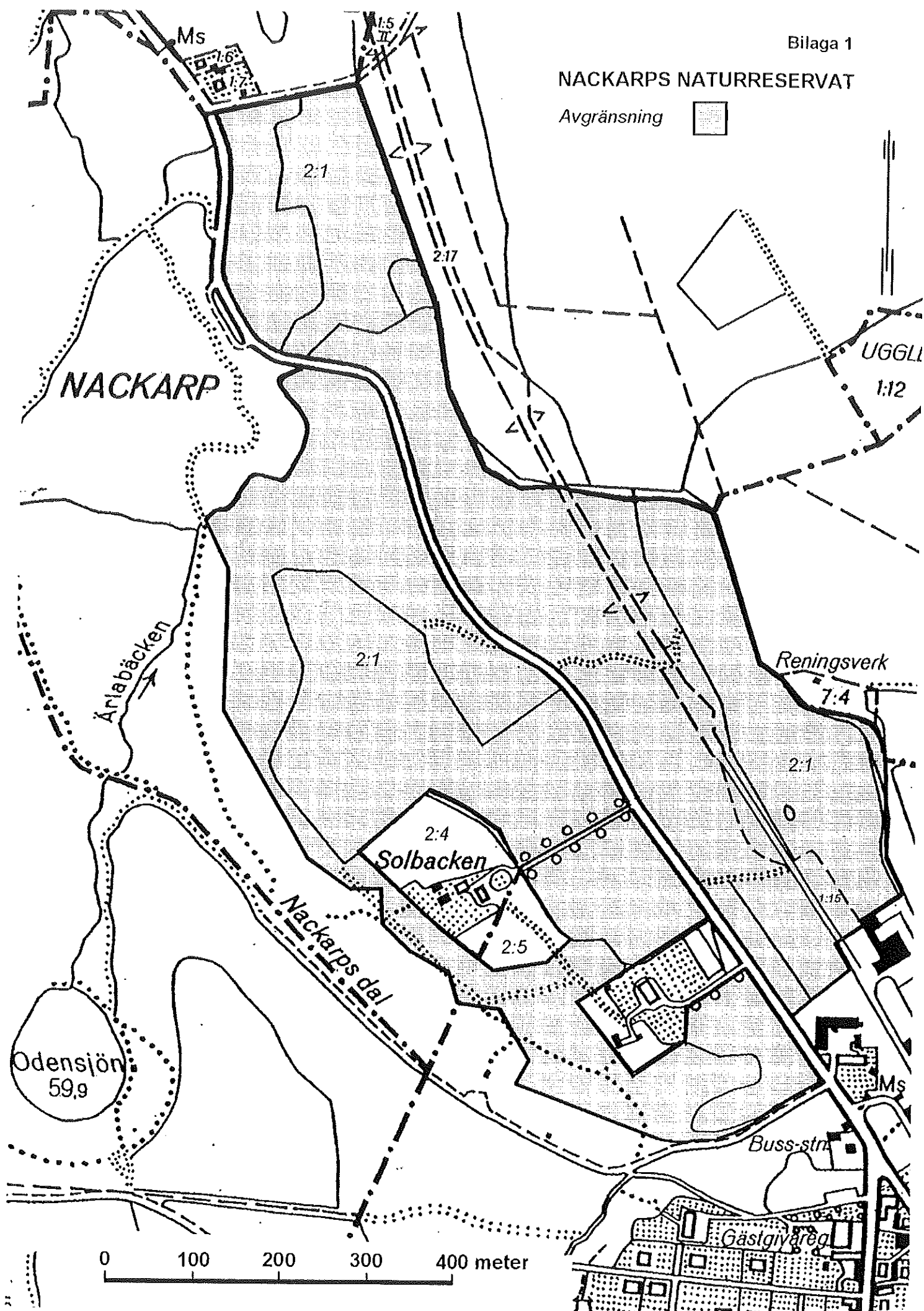
Utföres av Länsstyrelsen årligen efter kontakt med brukare/markägare.

7 Bilagor

1. Reservatets avgränsning
2. Markslag och anordningar
3. Beslutade föreskrifter för reservatet
4. Nackarp och Ugglaröd. Markhistorisk utredning. Länsstyrelsen.

NACKARPS NATURRESERVAT

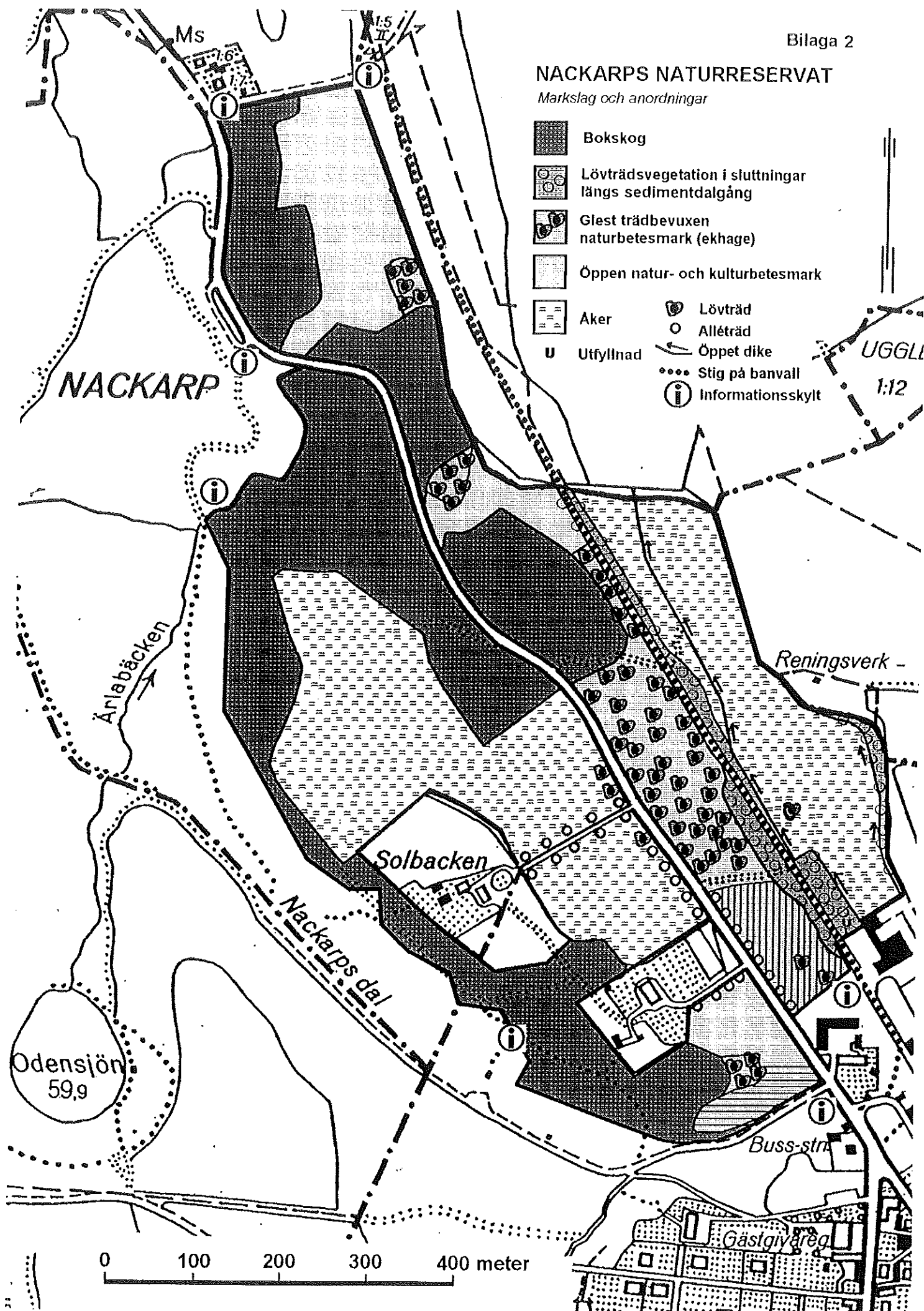
Avgränsning

NACKARPS NATURRESERVAT

Markslag och anordningar

	Boskogs		Lövträd
	Lövträdsvegetation i sluttningar
längs sedimentdalgång		Alléträd
	Glest trädbevuxen
naturbetesmark (ekhage)		Öppet dike
	Öppen natur- och kulturbetesmark		Stig på banvall
	Aker		Informationsskylt
	Utfyllnad		

Bestämmelser för Nackarps naturreservat enligt länsstyrelsens beslut 2004-12-20

Föreskrifter

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att

1. uppföra ny byggnad eller annan anläggning,
2. anordna camping eller uppställningsplats för husvagn, campingbil eller liknande,
3. bedriva täktverksamhet i någon form,
4. vidtaga åtgärder som förändrar områdets topografi och landskapets allmänna karaktär som att spränga, borra, schakta eller utfylla,
5. uppföra stängsel eller anordning som förhindrar eller försvårar allmänhetens tillträde till området,
6. dra fram luftledning,
7. kalavverka skog,
8. utföra skogsodling på öppna marker,
9. plantera eller så annat än inhemska lövträd,
10. anordna upplag annat än tillfälligt för skogs- och jordbrukets behov,
11. anbringa tavla, plakat, skylt, affisch, inskrift eller därmed jämförlig anordning med undantag för reservats- och trafikskyltar.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas inom reservatet

1. röjning och gallring av träd och buskar enligt fastställd skötselplan,
2. skötsel av betesmarker innefattande årlig betesdrift, uppsättande och underhåll av stängsel och vattningsanordningar enligt fastställd skötselplan,
3. utmärkning av och upplysning om reservatet,
4. utförande och underhåll av anläggningar och anordningar för allmänhetens tillgänglighet,
5. uppföljning av områdets skötsel och miljöövervakning.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet **att**

- 1 spräcka, gräva, borra, måla eller på annat sätt skada stenar, block eller terrängformer,
- 2 utföra någon form av anläggning eller ställa upp för reservatet främmande föremål,
- 3 bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar,
- 4 plocka eller gräva upp växter,
- 5 deponera trädgårdsavfall eller på annat sätt skräpa ned i området,
- 6 göra upp eld,
- 7 tälta eller ställa upp husvagn, campingbil eller motsvarande,
- 8 framföra motordrivet fordon eller cykel annat än på anvisad väg eller parkeringsplats,
- 9 parkera annat än på anvisad plats i eller i anslutning till reservatet,
- 10 på ett störande sätt använda radioapparat, grammfon, bandspelare eller annan ljudanläggning,
- 11 anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning.

Föreskrifterna under A och C skall ej utgöra hinder för åtgärder i samband med reservatets skötsel samt anordnande av information i enlighet med av Länsstyrelsen fastställd skötselplan eller för drift och underhåll av vid tidpunkten för detta beslut befintliga ledningar (vatten- och avlopp, tele- och eldistribution). I samband med utförande av arbeten skall samråd ske med Länsstyrelsen. Vid akuta reparationer kan dessa samråd ske sedan arbetena inletts.

Föreskrifterna skall ej heller utgöra hinder mot normalt drift- och underhållsarbete för de allmänna vägar som berör reservatet, men som inte ingår i detta.

Länsstyrelsen får enligt 7 kap 7 § miljöbalken, om det finns särskilda skäl, lämna dispens från meddelade reservatsföreskrifter.

NACKARP OCH UGGLERÖD – en markhistorisk utredning

Stig-Lennart Sjöberg

April 2003

Föreliggande utredning har genomförts för att få ett markhistoriskt underlag och fördjupad kännedom om den markhistoriska utvecklingen i det blivande Nackarps naturreservat. Utredningen gör inte anspråk på att var fullständig.

Fornlämningsbild m m

Riklig förekomst av odlingsrösen (bilaga 1) belägger förhistorisk odling, ett s k röjgödslingsjordbruk. Enligt Sjöbäck (1960) m fl erfordrades stora ytor per brukningsenhet, uppskattningsvis ca 60 hektar, eftersom de små odlingarna om något enstaka hektar övergavs efter ett par år på grund av näringsbrist och ersattes av andra liknande åkerytor belägna i grannskapet (vandrande åkerbruk). Parallellt med åkerbruket hölls boskap och svin, vilka med tiden kom att helt eller delvis ersätta lövurskogens/naturlandskapets stora betesdjur (uroxe, visent, kronhjort, vildsvin), vars bete, bökande, fejande och barkgnagande medförde att landskapet, redan innan människan tog gräsätarna i sin tjänst, fick ett mosaikartat utseende (...a park-like landscape... (Vera 2000) och andra), där öppna ytor, bryn och lundar över tiden bytte plats.

De stora områdena med fossil åkermark på Söderåsen har inte närmare studerats. I Västergötland däremot, har man undersökt områden av liknande struktur och funnit gravar och boplatser från hällkisttid d v s från senare delen av bondestenålder.

I samband med att bebyggelsen efter hand lades fast genom att nya odlingsmetoder och redskap infördes (ängsbruk och odling i gödslade, permanenta åkrar; lieblad av järn) kom de på höjderna liggande röjgödslingsåkrarna att överges till förmån för lägre belägna "grundvattenbetingade" terrängavsnitt, där bättre förutsättningar för ängsbruk fanns (Sjöbäck 1960). Denna förflyttning kan i dessa bygder ha inträffat vid tiden för Kristi födelse.

Bebyggelse

Eftersom inga arkeologiska utgrävningar gjorts inom de stora hackerörsytorna i det aktuella området, har därför varken bebyggelse eller gravar från förhistorisk tid kunnat dokumenteras. Sannolikheten för att sådana lämningar finns, bedöms vara stor.

Ortnamnen Nackarp och Ugglaröd med ”torp”- respektive ”röd”- efterled anses härstamma från vikingatid/tidig medeltid (Pamp 1988). Kanske har gårdsterritorierna lagts fast i samband med att hackerörsområdet övergavs och odling och slätter infördes.

Någon gång i slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet inleddes ”torpexpansionen” på utmarken i den rösade terrängen (bilaga 1). Sannolikt har de för odling mest lämpade fossila åkarna återanvänts genom ytterligare stenröjning. Torp har något senare också anlagts i anslutning till gården Ugglaröd bl a vid ”Vedkastplatsen” (bilaga 5). Roths torp finns ännu kvar. Ugglaröds gårdsbyggnader (utom kanske ett av torpen) är däremot utplånade. Detta kan ha skett, när landsvägen rätades.

Vattenbruk

Av kartmaterialet framgår, att det har funnits fyra dammar på hemmanens utmark varav en, belägen öster om Roths lycka, betjänat en norr om denna damm anlagd skvaltkvarn. De övriga tre (sydväst om gården Nackarp, söder och väster om gården Ugglaröd) uppges vara fiskedammar. Ytterligare en damm, som varit i bruk endast under en kort period, fanns på Nackarps inägor. Ekonomiska kartan från 1911 visar, att denna damm, och även dammen söder om Ugglaröd, också utnyttjades som äng – ett slags sambruk (dammäng).

Mångbrukslandskapet och dess upplösning

Tidigare har landskapet hävdats genom ett traditionellt mångbruk, där odling, slätter, efterbete och virkestäkt genom stubbskottsbruk och hamling bedrevs på inägorna samt bete och virkestäkt på utmarkerna (multifunctional land use; ”Skogen växte mitt uti åkern, och varken skog eller åker ägde omgården. Allting växte i varandras famn, onyttigt med vackert” (C A Ehrensvärd)). Träd och buskar planterades i mycket liten omfattning. De vitaliserades genom hamlings- och stubbskottsbruk, ”working trees” (Ted Green Windsor Park). Landskapet var ljusöppet och för det mesta ”genomskinligt” (Mårten Sjöbäck) med högskog av gammalträd och lågskog/surskog av träd och buskar i åkerrenar, ängar och betesmarker. Flera nutida forskare anser att träd-och buskrika fodermarker (wood pastures) har sitt ursprung i lövurskogens parkliknande landskap (Frans Vera, Oliver Rackham, Ted Green m fl). Ett studium av den

Skånska rekognosceringskartan i den aktuella trakten, belägger detta ljusöppna tillstånd. Utmarken saknade då högskog i väster och nordost. På inägorna fanns högskog i ängarna. Av utmarksdelningen 1853 kan man bl a utläsa, att högskog avverkats i de centrala delarna av utmarken förmodligen beroende på ett intensivare utnyttjande av skogen som följd av ett ökande befolkningstryck. Marknamn omvittnar att öppna områden tidigare burit skog (*Högahult*). Handlingarna beskriver också vilka trädslag som fanns och översiktligt, fältskiktets tillstånd. Al, björk och bok omnämns. Ibland används endast begreppet ”skog”. Sannolikt har al, bok och björk varit allmänna, medan andra trädslag förekommit sparsamt och därför inte särskilt noterats. I buskskiktet dokumenteras endast en (*Juniperus communis*) (”en”, ”enbeväxt”, ”enebeväxt hårdvall”, ”en och björk”).

Slåtter på utmark i särhågnade utängar kan inte beläggas med stöd av 1853 års förrättning. Ekonomiska kartan från 1911 däremot, bestyrker att slåtter förekommit dels på de förenämnda dammarna (efter att dessa tömts på senvåren) och dels i ett alkärr i sydvästra hörnet av utmarken, där alen förmodligen roterat i ett stubbskottsbruk. Om stensträngar påträffas invid alkärren, är detta belägg för utmarksslåtter.

Fältskiktet beskrivs i förrättningstexten 1853 som ”grönsvär”, ”grönsvärstrakt”, ”ljung”, ”ljungbeväxt”, ”hårdmark”, ”tuvig”, ”sidd” och ”mosse”. Hårdmark är förmodligen öppen mark med tunt växttäck och grönsvär torr till frisk mark med god gräsväxt, ”gräsbördig”.

Hemmanens inägor skiftades så sent som 1912. Vid denna tidpunkt har moderna växtföljder införts. Mångbruket var under avveckling. Odling, bete och skogsbruk var separerade d v s ”ägede omgården”. Man talar nu om ”odlingslandskap” och ”skogslandskap” – ett ”antingen eller landskap”. Något nämnvärt utmarksbete förekom sannolikt inte längre. Nya skogsbruksmetoder har introducerats baserade på avveckling av den luckiga, artrika och olikåldriga mångbruksskogen samt nyetablering av artrena och betesfredade bestånd genom självföryngring eller plantering. Granskog har ännu inte planterats vare sig på utmark eller inägor.

Inägornas ensädesåkrar (Campbell 1928) var troligen rösade och olikformade. Detta har inte gått att belägga här, eftersom detaljerat äldre kartmaterial saknas. Man kan antaga att inägornas hårdvallsängar varit trädklädda med högskog av ek och bok och med lågskog/surskog av björk och diverse torniga buskar (ekonomiska kartan av år 1911 redovisar mindre ytor hårdvallsäng i anslutning till trädbevuxen mark) De betade hagmarkerna med ek och bok på Nackarps inägor har således en tidigare historia som trädrika ängar. Blöta partier i anslutning till ån har förmodligen varit alstubbskottsängar (Skånska rekognosceringskartan).

Efter hand har bok ersatts med gran på mark olämplig för bokvirkesproduktion. Områden med lång trädkontinuitet kan man finna i de

trädklädda hagmarkerna, i "skerfmarkernas" svårbrukade bestånd och möjligen också i alkärren.

Källor

Kartor och förrättningar:

1. Kända fornlämningar 2002 (bilaga 1)
2. Skånska rekognosceringskartan 1812-1820 (bilaga 2)
3. Ekonomisk karta, kartlagd 1911 (bilaga 3)
4. Ekonomisk karta, kartlagd 1970 (bilaga 4)
5. Röstånga socken, akt 43 (bearbetad): Ugglaröd och Nackarp utmarksdelning 1853 (bilaga 5)
6. Röstånga socken, akt 78 (bearbetad): Ugglaröd och Nackarp, Härsnäs no 2 laga skifte och ägoutredning 1912 (bilaga 5)

Tryckta källor:

- Campbell, Å. 1928. Skånska bygder under förra hälften av 1700-talet.
- Dahl, S. 1989 posth. Studier i äldre skånska odlingssystem.
- Pamp, B. 1988. Skånska orter och ord.
- Sjöbäck, M. 1960. De rödade skogarna på Söderåsen och det vandrande åkerbruket. – Helsingborgs Dagblad 10 april. (bilaga 6)
- Vera, F. 2000. Grazing ecology and forest history.

Skala: 1:10000

Teckenförklaring
Färgad ruta: Punkter

- [illegible]

4 Bilaga 4

Scale 1: 10000

